

Gösta Lavén

STROFENS SYNTAX I BARATYNSKIJS "OSEN'"

Vid analysen av poetiska texter bör man sträva efter att komma åt den konstnärliga strukturen, vilken kan ses som spänningen mellan ett "idealt" mönster och det sätt på vilket detta realiseras. Syftet med min analys är att påvisa hur man med hjälp av *immediate constituent*-analys (IC-analys) kan frilägga en dikts konstnärliga struktur som den framträder i spänningen mellan ett underliggande idealt strofschema och den empiriskt givna syntaxen på textplanet¹⁾. Som föremål för analysen har jag valt dikten "Osen'" av E.A. Baratynskij.

Att jag har valt att studera en dikt av Baratynskij är ingen tillfällighet. Redan Puškin prisade på sin tid Baratynskijs exakta och genomarbetade språk och skrev bl a följande om honom: "Nikogda ne pribegal (on) k šarlatanstvu, preuveli-čeniju dlja proizvedenija bol'šego efekta, nikogda ne prenebregal trudom neblagodarnym, redko zamečennym, trudom ot-delki i otčelivosti,"²⁾. Denna högt uppdrivna formmedvetenhet hos Baratynskij har framhållits även av nutida forskare. Bl a kan nämnas Kuprejanova³⁾, Holthusen⁴⁾ och Kjetsaa⁵⁾.

Dikten "Osen'" har diskuterats tidigare, bl a av Kjetsaa⁶⁾ och Lotman⁷⁾. Den senare använder dikten som illustration till sin teori om strofen som en enhet, som ett "stort" tecken med integrerad betydelse. Strofen kan, menar Lotman, delas upp i dominerande och underordnade element. I detta avseende vill han jämföra strofen med ordet, som ju också kan delas upp i dominerande element (rot, stám) och underordnade (affix av olika slag). Det förefaller mig emellertid många gånger vara svårt att fastställa motsvarande hierarki i en strof. I stället vill jag pröva en annan väg, nämligen

IC-analysen⁸⁾, där man grundar sig på de i helheten ingående elementens grad av samhörighet. Genom att min undersökning med nödvändighet också omfattar enheter, som ligger ovanför meningens och satsens nivå, kommer semantiska kriterier att inta en mer framträdande plats än vad som är brukligt i IC-analys.

Nu ger jag dikten⁹⁾ i dess helhet:

ОСЕНЬ

1

И вот сентябрь! замедля свой восход,
Сияньем хладным солнце блещет,
И луч его в зеркале зыбком вод
Неверным золотом трепещет.
Седая мгла вьется вокруг холмов;
Росой затоплены равнины;
Желтеет сень кудрявая дубов,
И красен круглый лист осины;
Умолкли птиц живые голоса,
Безмолвен лес, беззвучны небеса!

2

И вот сентябрь! и вечер года к нам
Подходит. На поля и горы
Уже мороз бросает по утрам
Свои серебристые узоры.
Пробудится ненастаивый Эол;
Пред ним помчится прах летучий,
Качаяся, завоюет роща, дол
Покроет лист ее падуший,
И набегут на небо облака,
И, потемнев, зашумит река.

3

Прощай, прощай, сияние небес!
Прощай, прощай, краса природы!
Волшебного шептанья полный лес,
Златочешуйчатые воды!
Веселый сон минутных летних нег!
Вот эхо в рощах обнаженных
Секирою тревожит дровосек,
И скоро, снегом убеленных,
Своих дубров и холмов зимний вид
Застылый ток туманно огразит.

4

А между тем досужий селянин
 Плод годовых трудов собирает;
 Сметав в стога скошенный злак долин,
 С серпом он в поле поспешает.
 Гуляет серп. На сжатых бороздах
 Снопья стоят в копнах блестящих
 Иль тянутся, вдоль жнивы, на возах,
 Под тяжкой ношею скрипящих,
 И хлебных скирд золотоверхий град
 Подъезжает кругом крестьянских хат.

5

Дни сельского, святого торжества!
 Овины весело дымятся,
 И цеп стучит, и с шумом жернова
 Ожившей мельницы крутятся.
 Иди, зима! на строги дни себе
 Припас орадай много блага:
 Оградное тепло в его избе,
 Хлеб-соль и пеннистая брага;
 С семьей своей вкусит он без забот
 Своих трудов благословенный плод!

6

А ты, когда вступаешь в осень дней,
 Орадай жизненного поля,
 И пред тобой во благостыне всей
 Является земная доля;
 Когда тебе житейские бразды,
 Труд бытия вознаграждая,
 Готовятся подать свои плоды
 И спешит жатва дорогая,
 И в зернах дум ее собираешь ты,
 Судеб людских достигнув полноты, —

7

Ты так же ли, как земледел, богат?
 И ты, как он, с надеждой сеял;
 И ты, как он, о дальнем дне награды
 Сны позлащенные лелеял...
 Любишься же, гордишься восставшим им!
 Считаешь свои приобретения!..
 Увы! к мечтам, страстям, трудам мирским
 Тобой скопленные презренья,
 Язвительный, неотразимый стыд
 Души твоей обманов и обид!

8

Твой день взошел, и для тебя ясна
 Вся дерзость юных легковерий;
 Испытана тобою глубина
 Людских безумств и лицемерий.
 Ты, некогда всех увлечений друг,
 Сочувствий пламенный искатель,
 Блистательных туманов царь — и вдруг
 Бесплодных дебрей созерцатель,
 Один с тоской, которой смертный стон
 Едва твоей гордыней задушен.

9

Но если бы негодованья крик,
 Но если б вопль тоски великой
 Из глубины сердечныя возник
 Вполне торжественный и днкой, —
 Костями бы среди своих забав
 Содроглась ветреная младость,
 Играющий младенец, зарыдав,
 Игрушку б выронил, и радость
 Покинула б чело его навек,
 И заживо б в нем умер человек!

10

Зови ж теперь на праздник честный мир!
 Спеши, хозяин тороватый!
 Проси, сажай гостей своих за пир
 Затеяльвый, замысловатый!
 Что лакомству пророчит он утех!
 Каким разнообразьем брашен
 Блистает он!.. Но вкус один во всех,
 И, как могила, людям страшен;
 Садись один и тризну соверши
 По радостям земным твоей души!

11

Какое же потом в груди твоей
 Ни водворится озаренье,
 Чем дум и чувств ни разрешится в ней
 Последнее вихревозвращенье —
 Пусть в торжестве насмешливом своем
 Ум бесполезный сердца трепет
 Угломнит и тщетных жалоб в нем
 Удушит запоздалый лепет,
 И примешь ты, как лучший жизни клад,
 Дар опыта, мертвящий душу хлад.

12

Иль, отряхнув видения земли
 Порывом скорби животворной,
 Ее предел завидя невдали,
 Цветущий брег за мглою черной,
 Возмездий край, благовестящим снам
 Доверясь чувством обновленным,
 И бытия мятежным голосам,
 В великом гимне примиренным,
 Внимающий, как арфам, конх строй
 Превысший не понят был тобой, —

13

Пред промыслом оправданным ты ищ
 Падешь с признательным смиреньем,
 С надеждою, не видящей границ,
 И уголенным разуменьем, —
 Знай, внутренней своей вовек ты
 Не передашь земному звуку
 И легких над житейской суеты
 Не посвятишь в свою науку;
 Знай, горяя иль дольная, она
 Нам на земле не для земли дана.

14

Воз буйственно несет ураган,
 И лес подымлет говор шумный,
 И пенится, и ходит океан,
 И в берег бьет волной безумной;
 Так иногда толпы ленивый ум
 Из усыпления выводит
 Глас, пошлый глас, вещатель общих дум,
 И звучный отзыв в ней находит,
 Но не найдет отзыва тот глагол,
 Что страстное земное перешел.

15

Пускай, приняв неправильный полет
 И вспять стези не обретая,
 Звезда небес в бездонность утечет;
 Пусть заменит ее другая;
 Не явствует земле ущерб одной,
 Не поражает ухо мира
 Падения ее далекий вой,
 Равно как в высотах эфира
 Ее сестры новорожденный свет
 И небесам восторженный привет!

Зима идет, и тощая земля
 В широких лысных бессильях,
 И радостно блиставшие поля
 Златыми класами обилья,
 Со смертью жизнь, богатство с нищетой —
 Все образы годины бызней
 Сравняются под снежной пеленой,
 Однообразно их покрывшей, —
 Перед тобой таков отныне свет,
 Но в нем тебе грядущей жатвы нет!

1836—1837.

Alla de 16 stroferna består av 10 rader och har följande rimflätning: aBaB cDcD ee. Rimflätningen delar in strofen i tre segment. Vad som nu intresserar oss är hur IC-strukturen förhåller sig till denna indelning. Eftersom strofen är tredelad och IC-analysen binär, måste vi gå ned två analysnivåer för att komma fram till följande två huvudfall:

1. Gräns mellan strofsegmenten (:) och IC-gräns (≡) sammanfaller genomgående.

```

Ex: NIVÅ 1    1  2  3  4   .:≡  5  6  7  8   .:  9  10
          .:≡
          .:≡
          .:≡
          .:≡
          .:≡

      NIVÅ 2    5  6  7  8   .:≡  9  10
          .:≡
          .:≡
          .:≡
          .:≡
          .:≡
  
```

2. På åtminstone en analysnivå sammanfaller inte dessa gränser.

```

Ex: NIVÅ 1    1  2  3  4   .:≡  5  6  7  8   .:  9  10
          .:≡
          .:≡
          .:≡
          .:≡
          .:≡

      NIVÅ 2    5  6   ≡  7  8   .:  9  10
          .:≡
          .:≡
          .:≡
          .:≡
          .:≡
  
```

Som synes har vi ett icke-sammanfall på nivå 2.

Vi utgår från att fall 1 är det underliggande ideala strofschemat. Fall 2 kommer då att utgöra ett brott mot detta schema.

I fall 2 kan vi fortsätta analysen till dess att segment- och IC-gränser sammanfaller. (Ett sammanfall måste nämligen förr eller senare inträffa.) På så sätt kommer vi att veta på hur många nivåer IC-strukturen bryter mot strofschemat, och därmed får vi en möjlighet att mäta brottets styrka.

Strof 1

| | |
|----|--------------------------------------|
| 1 | И вот сентябрь! замедля свой восход, |
| 2 | Сияньем хладным солнце блещет, |
| 3 | И луч его, в зеркале зыбком вод, |
| 4 | Неверным золотом трепещет. ⋮ |
| 5 | Седая мгла виется вокруг холмов; ⋮ |
| 6 | Росой затоплены равнины; |
| 7 | Желтеет сень кудрявая дубов, |
| 8 | И красен круглый лист осины; ⋮ |
| 9 | Умолкли птиц живые голоса, ⋮ |
| 10 | Безмолвен лес, беззвучны небеса! |

NIVÅ 1

| | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | ⋮ | 5 | 6 | 7 | 8 | ⋮ | 9 | 10 |
| | | | | ⋮ | | | | | ⋮ | | |
| | | | | ⋮ | | | | | ⋮ | | |
| | | | | ⋮ | | | | | ⋮ | | |

Vi får använda semantiska kriterier: I den vänstra konstituenten talas det om solen, i den högra om jorden. Konstituentindelningen stöds också av skiljetecknet punkt (.) på versrad 4. Detta är den enda punkten i hela strofen.

NIVÅ 2

| | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|----|
| 5 | 6 | 7 | 8 | ⋮ | 9 | 10 |
| | | | | ⋮ | | |
| | | | | ⋮ | | |
| | | | | ⋮ | | |

I den vänstra konstituenten appellerar texten till synsinnet. Jämför bl a uttrycken för färg: "sedaja" (rad 5), "želteet" (rad 7) och "krasen" (rad 8).

Den högra konstituenten vänder sig till hörselsinnet. Jämför "umolki" och "golosa" (rad 9), "bezmolven" och "bezzvučnyj" (rad 10).

Strof 2

1 И вот сентябрь! и вечер года к нам
 2 Подходит. На поля и горы
 3 Уже мороз бросает по утрам
 4 Свои серебристые узоры. ⋮
 5 Пробудится ненастливый Эол;
 6 Пред ним помчится прах летучий,
 7 Качаяся, завоюет роща, дол
 8 Покроет лист ее падучий, ⋮
 9 И набегут на небо облака,
 10 И, потемнев, запенится река.

NIVÅ 1 1 2 3 4 ⋮ 5 6 7 8 ⋮ 9 10

Den vänstra konstituenten talar om frost och köld som följer i septembers släptåg, medan den högra beskriver vindens framfart. I den senare konstituenten får vi också tempusväxling: Alla finita verbformer står här i futurum. I likhet med första strofen har vi punkt (.) efter fjärde raden. Nästa gång detta skiljetecken uppträder är först vid strofens slut.

NIVÅ 2 5 6 7 8 ⋮ 9 10

Innehållsmässigt uppvisar konstituenterna stora likheter. Båda beskriver hur vinden förändrar naturen. Formellt skiljer de sig emellertid åt ge-

nom att båda satserna i den högra konstituenten inleds av konjunktionen "i", vilken helt saknas i den vänstra konstituenten.

Strof 3

| | | |
|----|------------------------------------|--|
| 1 | Прощай, прощай, сияние небес! | |
| 2 | Прощай, прощай, краса природы! | |
| 3 | Волшебного шептанья полный лес, | |
| 4 | Златочешуйчатые воды! : | |
| 5 | Веселый сон минутных летних нег! : | |
| 6 | Вот эхо в рощах обнаженных | |
| 7 | Секирою тревожит дровосек, | |
| 8 | И скоро, снегом убеленных, : | |
| 9 | Своих дубров и холмов зимний вид | |
| 10 | Застылый ток туманно отразит. | |

NIVÅ 1 1 2 3 4 : 5 ||| 6 7 8 : 9 10

Här bryter för första gången i dikten IC-strukturen mot strofschemat. "proščaj" i de två första raderna hör uppenbart också till femte radens "Veselyj son minutnych letnich neg!" (Observera utropstecknet!)

Vi fortsätter med att först analysera den vänstra konstituenten:

NIVÅ 2 1 2 ||| 3 4 : 5

De två första raderna är helt parallella i sin satsstruktur. De inleds av "proščaj", som upprepas. Sedan följer i bägge raderna en nominal-

fras med strukturen $N_{nom} + N_{gen}$. I de tre återstående raderna är "proščaj" underförstått.

NIVÅ 3 3 4 $\begin{array}{c} \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \end{array}$ 5

Här är gränsdragningen given: Rad 3 och 4 ingår i samma sats, medan rad 5 står för sig själv.

Vi går nu tillbaka till den högra konstituenten på nivå 1:

NIVÅ 2 6 7 $\begin{array}{c} \equiv \\ \equiv \\ \equiv \end{array}$ 8 $\begin{array}{c} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{array}$ 9 10

Två samordnade satser skiljs åt.

NIVÅ 3 8 $\begin{array}{c} \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \end{array}$ 8 $\begin{array}{c} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{array}$ 9 10
I skoro, snegom ubelennyč,

Den inledande konjunktionen hör till hela det följande.

NIVÅ 4 8 $\begin{array}{c} \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \end{array}$ 8 $\begin{array}{c} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{array}$ 9 10
skoro, snegom ubelennyč,

Adverbet "skoro" hör till hela satsen.

NIVÅ 5 8 $\begin{array}{c} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{array}$ 9 $\begin{array}{c} \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \end{array}$ 10
snegom ubelennyč, zastylyj tok

10

tumanno otrazit.

Här får vi ett fall av *discontinuous constituents* genom att subjektsledet är insprängt i predikatsledet.

NIVÅ 6 8 9 10
 snegom ubelennyh, tumanno otrazit.

Objektet skiljs från resten av predikatet.

NIVÅ 7 8 9
 snegom ubelennyh, svoich dubrov i cholmov
 zimnij vid

Genitivbestämningarna skiljs från resten av nominalfrasen.

NIVÅ 8 8 9
 snegom ubelennyh, svoich dubrov i cholmov

Så har vi slutligen nått ned till ett sammanfall av segment- och konstituentgräns. Vi har här skilt appositionen från resten av nominalfrasen.

Strof 4

1 А между тем досужий селянин
 2 Плод годовых трудов собирает;
 3 Сметав в стога скошенный злак долин,
 4 С серпом он в поле поспешает.
 5 Гуляет серп. На сжатых бороздах
 6 Снопы стоят в копнах блестящих
 7 Иль тянутся, вдоль жнивы, на возах,
 8 Под тяжелой ношею скрывающих,
 9 И хлебных скирд золототерхий град
 10 Подъемлетя кругом крестьянских хат.

NIVÅ 1 1 2 3 4 ⋮ 5 6 7 8 ⋮ 9 10
 ⋮
 ⋮
 ⋮

De fyra första raderna bildar upptakten till skördarbetet. Satserna i denna konstituent ingår i en och samma mening. (Strofens första punkt kommer vid fjärde radens slut.) Den högra konstituenten beskriver arbetet med skörden.

NIVÅ 2 5 6 7 8 ⋮ 9 10
 ⋮
 ⋮
 ⋮

Den vänstra konstituenten, som är uppbyggd av tre satser, nämligen "Guljaet serp." + två samordnade satser, försedda med samma subjekt ("snopy" rad 6), visar arbetet på åkern. Den högra konstituenten, som består av en enda sats, förflyttar oss hem till byn.

Strof 5 1 Дни сельского, святого торжества!
 2 Овины весело дымятся,
 3 И цеп стучит, и с шумом жернова
 4 Ожившей мельницы крутятся. ⋮
 ⋮
 5 Иди, зима! на строги дни себе
 6 Припас орадай много блага:
 7 Отрадное тепло в его избе,
 8 Хлеб-соль и пенистая брага; ⋮
 ⋮
 9 С семьей своей вкусит он без забот
 10 Своих трудов благословенный плод!

NIVÅ 1 1 2 3 4 ⋮ 5 6 7 8 ⋮ 9 10
 ⋮
 ⋮
 ⋮

I den vänstra konstituenten beskrivs arbetet med

den insamlade skörden. Den högra konstituenten handlar om arbetets frukter och om hur bonden njuter av dem.

NIVÅ 2 5 6 7 8 $\begin{matrix} \cdot \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \cdot \end{matrix}$ 9 10

Det centrala uttrycket i den vänstra konstituenten är "mnogo blaga" (rad 6), som följs av kolon och en specificering. Den högra konstituenten består av en enda sats och skiljs från den föregående konstituenten genom semikolon, det enda i strofen. Här njuter bonden av "mnogo blaga".

Strof 6 1 А ты, когда вступаешь в осень дней,
 2 Оратай жизненного поля,
 3 И пред тобой во благостыне всей
 4 Является земная доля; $\begin{matrix} \cdot \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \cdot \end{matrix}$
 5 Когда тебе житейские бразды,
 6 Труд бытия вознаграждая,
 7 Готовятся подать свои плоды
 8 И спеет жатва дорогая; $\begin{matrix} \cdot \\ \cdot \\ \cdot \end{matrix}$
 9 И в зернах дум ее собираешь ты,
 10 Судеб людских достигнув полноты,-

Den sjätte strofen är syntaktiskt sammankopplad med strof 7. Hela strof 6 är uppbyggd av två temporala satskomplex som hör till frågesatsen i sjunde strofens första rad. Denna frågesats är i sin tur intimt knuten till de två följande satserna genom sin strukturella likhet med dem: I alla tre satserna görs en jämförelse mellan bonden och diktens "du", vilket bl a uttrycks genom konjunktionen "kak". Alltså kan aB-segmentet i strof 7 och hela strof 6 föras till samma

konstituent. Nästa delning inom denna konstituent skiljer frågesatsen på första raden i strof 7 från de underordnade temporala satserna i strof 6. IC-gränsen kommer sålunda att gå mellan stroferna.

Vi kan nu gå in i strof 6:

NIVÅ 1 1 2 3 4 ⋮ 5 6 7 8 ⋮ 9 10
 ⋮
 ⋮
 ⋮

Strofen är, som jag påpekat ovan, uppbyggd av två temporala satskomplex. Gränsen går som synes mellan fjärde och femte raden.

NIVÅ 2 5 6 7 8 ⋮ 9 10
 ⋮
 ⋮
 ⋮

I den vänstra konstituenten talas om hur "livskörden" mognar och i den högra om hur diktens "du" skördar. Indelningen stöds också av skiljetecknen: Mellan de två satserna i raderna 5 - 8 finns inget kommatecken, men däremot mellan satsen på rad 8 och satsen i raderna 9 - 10.

Strof 7

1 Ты так же ли, как земледел, богат?
 2 И ты, как он, с надеждой сеял;
 3 И ты, как он, о дальнем дне награда
 4 Сны позлащенные лелеял... ⋮
 ⋮
 ⋮
 5 Любуйся же, гордись восставшим им!
 6 Считай свои приобретения!..
 7 Увы! к мечтам, страстям, трудам мирским
 8 Тобой скопленные презренья, ⋮
 ⋮
 ⋮
 9 Язвительный, неотразимый стыд
 10 Души твоей обманов и обид!

NIVÅ 1 1 2 3 4 ⋮ 5 6 7 8 ⋮ 9 10

Redan tidigare vet vi att den första IC-gränsen går mellan raderna 4 och 5. (Se sid 16) Att den högra konstituenten utgör en enhet visas bl a av alla satserna här avslutas med utropstecken. Detta skiljetecken saknas helt i den vänstra konstituenten.

NIVÅ 2 5 6 ⋮ 7 8 ⋮ 9 10

Här får vi ett brott mot strofschemat. Den högra konstituenten slår sönder den optimism som uttrycks i den vänstra konstituentens imperativsatser. Vi får nu veta vad det är för "priobreten'ja" diktens "du" har att yvas över.

NIVÅ 3 7 ⋮ 7 8 ⋮

Uvy! ⋮ k mečtam, strastjam, trudam mirskim ⋮

9 10

Interjektionen "uvy" hör till hela det följande.

NIVÅ 4 7 8 ⋮ 9 10

k mečtam, strastjam, trudam mirskim ⋮

IC-gränsen går mellan två nominalfraser, vilkas huvudord är "prezren'ja" (rad 8) och "styd" (rad 9). Vi får ett sammanfall av segment- och IC-gräns.

Strof 8 1 . ТВОЙ ДЕНЬ ВЗОМЕЛ, И ДЛЯ ТЕБЯ ЯСНА

2 ВСЯ ДЕРЗОСТЬ ЮНЫХ ЛЕГКОВЕРИЙ;

- 3 Испытана тобою глубина
 4 Людских безумств и лицемерий. :
 5 Ты, некогда всех увлечений друг, :
 6 Сочувствий пламенный искатель, :
 7 Блистательных туманов царь - и вдруг :
 8 Бесплодных дебрей созерцатель, :
 9 Один с тоской, которой смертный стон :
 10 Едва твоей гордыней задушен.

NIVÅ 1 1 2 3 4 : 5 6 7 8 : 9 10
 : : :

Hela strofen består av två meningar. Den vänstra konstituenten är uppbyggd av tre självständiga satser, medan den högra utgör en enda komplicerad sats.

NIVÅ 2 5 6 7 8 : 9 10
 : :

Här går IC-gränsen mellan subjektsdelen, uppbyggd av "ty" (rad 5) + bestämmingar, och predikatsdelen, inledd av "odin" på rad 9.

Vi kan nu göra en sammanfattning efter de första åtta stroforna. Det visar sig att vi har ett genomgående sammanfall av segment- och konstituentgränserna i stroforna 1, 2, 4, 5, 6 och 8. För alla dessa strofer gäller också att konstituentgränsen på första nivån går efter rad 4.

Då det gäller de fall där gränserna icke sammanfaller kan vi iaktta ett intressant mönster: I den första fjärdedelen av dikten (stroforna 1 - 4) bryter den tredje strofen har-

monin mellan strofschemat och IC-strukturen. Denna harmoni återställs i den fjärde strofen. Den andra fjärdedelen av dikten (stroferna 5 - 8) uppvisar samma mönster som den första: IC-strukturen bryter mot strofschemat i strof 7, som är denna fjärdedels tredje strof. Brottet är dock svagare här än i strof 3. Strof 8, som ju motsvarar strof 4, återställer så ordningen.

Strof 9

| | | |
|----|--------------------------------|-----------------------|
| 1 | Но если бы негодованья крик, | |
| 2 | Но если б вопль тоски великой | |
| 3 | Из глубины сердечныя возник | |
| 4 | Вполне торжественной и дикой, | • • • • • |
| 5 | Костями бы среди своих забав | |
| 6 | Содроглась ветреная младость, | |
| 7 | Играющий младенец, зарыдав, | |
| 8 | Игрушку б выронил, и радость | • • • |
| 9 | Покинула б чело его навек, | |
| 10 | И заживо б в нем умер человек! | |

NIVÅ 1

| | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|------------------|---|---|---|---|-------------|---|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | • • • • | 5 | 6 | 7 | 8 | • • • | 9 | 10 |
|---|---|---|---|------------------|---|---|---|---|-------------|---|----|

Den vänstra konstituenten innehåller en villkorsbisats som är underordnad huvudsatserna i den högra konstituenten.

NIVÅ 2

| | | | | | | | |
|---|---|------------------|---|---|-------------|---|----|
| 5 | 6 | • • • • | 7 | 8 | • • • | 9 | 10 |
|---|---|------------------|---|---|-------------|---|----|

Här får vi ett brott mot strofschemat. - Raderna 5 och 6 utgörs av en sats. Raderna 7, 8, 9 och 10 består av tre självständiga satser som bildar ett

semantiskt helt, där "mladenec" (rad 7) spelar huvudrollen. "ego" (rad 9) och "v nem" (rad 10) syftar tillbaka på "mladenec".

NIVÅ 3 7 8 8 9 10
 Igrušku b vyronil, i radost'

Här drar vi IC-gränsen efter den första satsen, som avslutas av predikats verbet "vyronil". De bägge satserna i den högra konstituenten förenas till en enhet genom att de inleds av konjunktionen "i", vilket ger dem en konkluderande betydelse.

NIVÅ 4 8 9 10
 i radost'

IC-gränsen följer satsgränsen.

NIVÅ 5 8 8 9
 i radost'

Konjunktionen hör till hela satsen.

NIVÅ 6 8 9
 radost'

Subjektet skiljs från predikatet och vi får ett sammanfall av segment- och konstituentgräns.

Strof 10 1 Зови ж теперь на праздник честный мир!
 2 Спешн, хозяин тороватый!
 3 Проси, сажай гостей своих за пир
 4 Затейливый, замысловатый!
 5 Что лакомству пророчит он утех!

- 6 Каким разнообразьем брашен
 7 Блитсяет он!.. Но вкус один во всех,
 8 И, как могила, людям страшен;
 9 Садись один и тризну соверши
 10 По радостям земным твоей души!

```

NIVÅ 1    1 2 3 4    :    5 6            7            :            7
                   :            Blistaet on!..    :            No vkus odin
                   :                                    :           
                   :            7            8            :            9 10
                   :            vo vsech,            :           
  
```

Mot den vänstra konstituenten kontrasterar den högra, som inleds av den adversativa konjunktionen "no" (rad 7). Vi får här ett brott mot strofschemat.

Vi fortsätter med att först analysera den vänstra konstituenten:

```

NIVÅ 2    1 2 3 4    :    5 6            7
                   :            Blistaet on!..
                   :           
                   :           
  
```

Den vänstra konstituenten är uppbyggd av imperativsatser med gemensamt underförstått subjekt ("ty"). Den högra konstituentens två satser inleds båda av frågeord och har samma subjekt, nämligen "on", som syftar på "pir" (rad 3).

Vi går nu tillbaka till den högra konstituenten på nivå 1:

```

NIVÅ 2                    7                    8            :            9 10
                                              :            No vkus odin vo vsech,            :           
  
```

Den vänstra konstituenten består av två samordnade satser med gemensamt subjekt ("vkus", rad 7). Den högra är uppbyggd av av två samordnade imperativsatser.

Strof 11

| | |
|----|--|
| 1 | Какое же потом в груди твоей |
| 2 | Ни водворится озаренье, |
| 3 | Чем дум и чувств ни разрешится в ней |
| 4 | Последнее вихревращенье - |
| 5 | Пусть в торжестве насмешливом своим |
| 6 | Ум бесполезный сердца трепет |
| 7 | Угломнит и тщетных жалоб в нем |
| 8 | Удушит запоздалый лепет, |
| 9 | И применишь ты, как лучший жизни клад, |
| 10 | Дар опыта, мертвящий душу клад. |

NIVÅ 1

| | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | ⋮ | 5 | 6 | 7 | 8 | ⋮ | 9 | 10 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|

Den vänstra konstituenten är ett syntaktiskt helt, där raderna 1 - 4 upptas av två bisatser som står i ett koncessivt förhållande till de två följande samordnade huvudsatserna, vilka inleds av "pust'" på rad 5. Den högra konstituenten utgörs av en komplicerad sats med subjektet "ty" (rad 9) i den överordnade satsen. Denna konstituent fungerar som en konsekvens av det föregående. Observera att de två sista raderna friläggs redan på den första analysnivån, vilket inte har förekommit tidigare i dikten.

NIVÅ 2

| | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| 1 | 2 | 3 | 4 | ⋮ | 5 | 6 | 7 | 8 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|

IC-gränsen går mellan bisatsledet och huvudsatsledet.

- Strof 12
- 1 Иль, отряхнув видения земли
 - 2 Порывом скорби животворной,
 - 3 Ее предел завидя невдали,
 - 4 Цветущий брег за мглою черной, ⋮
 - 5 Возмездий край, ≡≡≡ благовестящим снам
 - 6 Доверясь чувством обновленным,
 - 7 И бытия мятежным голосам,
 - 8 В великом гимне примиренным, ⋮
 - 9 Внимающий, как арфам, коиx строй
 - 10 Превыспренный не понят был тобой, -

Satserna i strof 12 är underordnade den huvudsats som sträcker sig genom de fyra första raderna i strof 13. Hela strof 12 och raderna 1 - 4 i strof 13 kan vi således föra till samma konstituent. Nästa delning inom denna konstituent skiljer bisatserna från huvudsatsen och därmed skiljs också stroferna åt.

Vi kan nu gå in i strof 12:

| | | | | | |
|--------|---------|-------|-----------------|------------------|-----------------|
| NIVA 1 | 1 2 3 4 | ⋮ | 5 | ≡ ≡ ≡ ≡ | 5 |
| | | | Vozmezdij kraj, | | blagovestjaščim |
| | 5 | 6 7 8 | ⋮ | 9 10 | |
| | snam | | | | |

I den vänstra konstituenten har vi två verb som bägge styr ackusativ: "otrjachnuv" (rad 1) och

"zavidja" (rad 3). Denna konstituents enhet byggs vidare upp av följande syntaktiska kedja: "zemli" (rad 1) - "ee predel" (rad 3; "ee" syftar på "zemli") - "cvetuščij breg" (rad 4) som är apposition till "predel" - "vozmezdij kraj" som är apposition till "breg". I den högra konstituenten träffar vi på ett verbpar som styr dativ: "doverjas'" på rad 6 och "vnimajuščij" på rad 9. Dessa verb + bestämmingar är förenade genom den samordnande konjunktionen "i" på rad 7.

Vi går vidare i den vänstra konstituenten:

| | | | | | |
|--------|-----|-------------|-----|------------------|-----------------|
| NIVÅ 2 | 1 2 | ≡ ≡ ≡ | 3 4 | : : : : | 5 |
| | | | | | Vozmezdij kraj, |

Här följer konstituentgränsen den enda förefintliga satsgränsen.

| | | | | | | | |
|--------|-------------------|---------------------------------|----------|---------------------------------|---|-----------------------|-----------|
| NIVÅ 3 | 3 | ≡ ≡ ≡ ≡ ≡ ≡ ≡ | 3 | ≡ ≡ ≡ ≡ ≡ ≡ ≡ | 4 | : : : : : | 5 |
| | Ee predel zavidja | | nevdali, | | | | Vozmezdij |
| | 5 | | | | | | kraj, |

Här får vi ett fall av *discontinuous constituents*. Adverbet "nevdali" är den ena konstituenten, och verbet "zavidja" + objektet "predel" med bestämmingar bildar den andra.

| | | | | | | | |
|--------|-----------|---------------------------------|---------|---------------------------------|---|-----------------------|-----------------|
| NIVÅ 4 | 3 | ≡ ≡ ≡ ≡ ≡ ≡ ≡ | 3 | ≡ ≡ ≡ ≡ ≡ ≡ ≡ | 4 | : : : : : | 5 |
| | Ee predel | | zavidja | | | | Vozmezdij kraj, |

Predikatsverbet spränger objektsledet.

Vi skiljer dativobjektet från participet.

Vi kan nu göra en sammanfattning efter stroferna 9 - 12: Segment- och konstituentgräns sammanfaller genomgående endast i en av stroferna, den elfte, som är den tredje i denna fjärdedel av dikten. Av de strofer där IC-strukturen bryter mot strofschemat visar strof 12 upp det kraftigaste brottet, strof 10 det svagaste.

Strof 13

| | |
|----|-----------------------------------|
| 1 | Пред промыслом оправданным ты ниц |
| 2 | Падешь с признательным смиреньем, |
| 3 | С надеждою, не видящей границ, |
| 4 | И утоленным разуменьем, - |
| 5 | Знай, внутренней своей вовеки ты |
| 6 | Не передаешь земному звуку |
| 7 | И легких чад житейской суеты |
| 8 | Не посвятишь в свою науку; |
| 9 | Знай, горняя илиль дольная, она |
| 10 | Нам на земле не для земли дана. |

NIVA 1

| | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|----|

Redan tidigare vet vi att den första IC-gränsen går efter den fjärde raden (se sid 24). cd-segmentet (rad 5 - 8) och ee-segmentet (rad 9 - 10) bildar en enhet genom att de bägge inleds av imperativen "znaj".

NIVÅ 2 5 6 7 8 ⋮ 9 10
 ⋮
 ⋮
 ⋮
 ⋮

Om vi bortser från imperativerna, ser vi att konstituenterna har olika subjekt: Den vänstra konstituentens satser har ett gemensamt subjekt i "ty" på femte raden, medan den komplicerade satsen i den högra konstituenten har "ona" (rad 9, syftar på "nauku" på rad 8) som subjekt.

Strof 14 1 Вот буйственно несется ураган,
 2 И лес подьмлет говор шумный,
 3 И пенится, и ходит океан,
 4 И в берег бьет волной безумной; ⋮
 ⋮
 5 Так иногда толпы ленивый ум
 6 Из усыпления выводит
 7 Глас, пошлый глас, вещатель общих дум,
 8 И звучный отзыв в ней находит; ⋮
 ⋮
 9 Но не найдет отзыва тот глагол,
 10 Что страстное земное перешел.

NIVÅ 1 1 2 3 4 ⋮ 5 6 7 8 ⋮ 9 10
 ⋮
 ⋮
 ⋮
 ⋮

Strofen innehåller en jämförelse mellan naturen (den vänstra konstituenten) och mänskliga förhållanden (den högra konstituenten). Det anaforiska "tak", som inleder femte raden, tjänar som övergång mellan de båda konstituenterna.

NIVÅ 2 5 6 7 8 ⋮ 9 10
 ⋮
 ⋮
 ⋮

Mot innehållet i den vänstra konstituenten, som

består av två samordnade satser med gemensamt subjekt ("glas", rad 7), kontrasterar (observera den adversativa konjunktionen "no" på rad 9) innehållet i den högra konstituenten. Denna utgörs av en komplicerad sats, där "glagol" (rad 9) är subjekt i den överordnade satsen.

Strof 15

| | |
|----|------------------------------------|
| 1 | Пускай, приняв неправильный полет |
| 2 | И вспять стези не обретая, |
| 3 | Звезда небес в бездонность утечет; |
| 4 | Пусть заменит ее другая; ::= |
| 5 | Не явствует земле ущерб одной, ::= |
| 6 | Не поражает ухо мира |
| 7 | Падения ее далекий вой, |
| 8 | Равно как в высотах эфира; : |
| 9 | Ее сестры новорожденный свет |
| 10 | И небесам восторженный привет! |

NIVÅ 1

| | | | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|-----|---|---|---|---|---|---|----|
| 1 | 2 | 3 | 4 | ::= | 5 | 6 | 7 | 8 | : | 9 | 10 |
| | | | | ::= | | | | | : | | |
| | | | | ::= | | | | | : | | |
| | | | | ::= | | | | | : | | |

Den vänstra konstituenten är uppbyggd av två självständiga satser, av vilka den första är komplicerad. Dessa två satser kopplas samman genom de synonyma orden "puskaj" (rad 1) och "pust'" (rad 4). Den högra konstituenten består också den av två självständiga satser. Sats 1 omfattar femte raden, sats 2, som är komplicerad, resten av strofen. Dessa två satser, liksom satserna i den vänstra konstituenten, kopplas samman genom en upprepning, i det här fallet genom negationen "ne".

NIVÅ 2 5 $\begin{matrix} \equiv \\ \equiv \\ \equiv \end{matrix}$ 6 7 8 $\begin{matrix} \vdots \\ \vdots \\ \vdots \end{matrix}$ 9 10

Uppdelningen följer satsgränsen och vi får ett brott mot strofschemat.

NIVÅ 3 6 7 $\begin{matrix} \equiv \\ \equiv \\ \equiv \end{matrix}$ 8 $\begin{matrix} \vdots \\ \vdots \\ \vdots \end{matrix}$ 9 10

Vi drar IC-gränsen före den ofullständiga sats som inleds av konjunktionen "ravno kak" på rad 8.

NIVÅ 4 8 $\begin{matrix} \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \end{matrix}$ 8 $\begin{matrix} \vdots \\ \vdots \\ \vdots \\ \vdots \\ \vdots \\ \vdots \\ \vdots \end{matrix}$ 9 10
 Ravno kak v vysotach éfira

Konjunktionen hör till hela det följande.

NIVÅ 5 8 $\begin{matrix} \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \end{matrix}$ 9 10
 v vysotach éfira

Prepositionsuttrycket hör till bägge de följande nominalfraserna. Vi får ett sammanfall av segment- och konstituentgräns.

Strof 16

- 1 Зима идет, и тощая земля
- 2 В широких лысинах бессилья
- 3 И радостно блиставшие поля
- 4 Златыми класами обилья, $\begin{matrix} \vdots \\ \vdots \\ \vdots \end{matrix}$
- 5 Со смертью жизнь, богатство с нищетой -
- 6 Все образы години бывшей
- 7 Сравняются под снежной пеленой,
- 8 Однообразно их покрывшей, $\begin{matrix} \vdots \\ \equiv \\ \equiv \\ \equiv \\ \vdots \end{matrix}$
- 9 Перед тобой таков отныне свет,
- 10 Но в нем тебе грядущей жатвы нет!

NIVÅ 1 1 2 3 4 ⋮ 5 6 7 8 ⋮ 9 10

Här friläggs, liksom i strof 11, ee-segmentet redan på den första analysnivån, vilket ger ytterligare tyngd åt de två sista radernas dystra profetia. I den vänstra konstituenten talas det om en motsatsernas utjämning som vintern förorsakar. Verbet "sravnjajutsja" (rad 7) spelar här en central roll: Det tjänar som predikatsverb till alla substantiv i nominativ på raderna 1 - 6 utom "zima" på rad 1. - Den högra konstituentens budskap består i att den värld, som diktens "du" från och med nu kommer att leva i, är lika ofruktbar och enformig som vinterlandskapet.

NIVÅ 2 1 2 3 4 ⋮ 5 6 7 8

Den vänstra konstituenten visar ett konkret exempel på utjämning: Motsatsen mellan "toščaja zemlja..." och "radostno blistavšie polja..." är på väg att upphävas. I den högra konstituenten upphöjs denna utjämningsprocess till allmän lag: "So smert'ju žizn', bogatstvo s niščetoj -...".

Det är nu dags att göra en slutlig sammanfattning. Nedanstående uppställning visar fördelningen av IC-strukturens brott mot strofschemat genom hela dikten:

| Strof | Strof | Strof | Strof |
|---------|---------|----------|----------|
| 1 | 5 | 9 brott | 13 |
| 2 | 6 | 10 brott | 14 |
| 3 brott | 7 brott | 11 | 15 brott |
| 4 | 8 | 12 brott | 16 |

Genom hela dikten ser vi att det är den tredje fjärdedelen som bryter mot ett givet mönster: Dels har vi brottet i stroferna 3, 7 och 15, som alla utgör den tredje fjärdedelen i sin fjärdedel av dikten, dels har vi brottet mot detta schema i stroferna 9 - 12, diktens tredje fjärdedel, som står i ett spegelvänt förhållande till övriga fjärdedelar av dikten: I den tredje fjärdedelen är det bara en strof som är "normal", och det är intressant nog just den tredje (strof 11), som i de andra fjärdedelarna är "onormal". - Framför oss har vi ett fenomen, som man närmast skulle kunna föra in under det som Lotman kallar för "lagen om den tredje fjärdedelen". Om denna lag skriver han följande: "Om vi tar en text som på den syntagmatiska axeln sönderfaller i fyra segment, kommer den nästan universellt att ha en uppbyggnad, där de första två fjärdedelarna upprättar en strukturell förväntan, den tredje bryter den, och den fjärde återupprättar utgångskonstruktionen, samtidigt som den bevarar minnet av dess förändringar."¹⁰). - Min analys av dikten ger dock inga exempel på att den sista fjärdedelen "bevarar minnet" av deformationen i den föregående fjärdedelen.

NOTER

1. Om "konstnärlig struktur", se LOTMAN, JU.M. *Den poetiska texten*, Sthlm 1974. (Övers. av *Analiz poëtičeskogo teksta*, L. 1972.) Kap. "Upprepningen i konstnärlig text", s. 58 - 64, spec. s. 62 - 63.
2. PUSKIN, A. *Polnoe sobranie sočinenij v desjati tomach*, VII, Izd. 3. M. 1964. "Baratynskij" s. 223.
3. E.N. Kuprejanova har skrivit den inledande artikeln till BARATYNSKIJ, E.A. *Polnoe sobranie stichotvorenij*, L. 1957. s. 5 - 40.
4. HOLTHUSEN, J. Zur Problem der poetischen Syntax bei Boratynskij, *Die Welt der Slaven*, 5, 1960. s. 310 - 321.
5. KJETSAA, G. Stichotvorenje Boratynskogo "Osen'", *Scando-slavica*, XII, 1966. s. 13 - 27.
KJETSAA, G. Antiteza v stilističeskoj strukture E.A. Boratynskogo, *Scando-slavica*, XIV, 1968. s. 7 - 19.
KJETSAA, G. *Evgenij Baratynskij, Liv og diktning*, (diss.), Oslo 1969.
6. KJETSAA, o.a.a. 1966.
7. LOTMAN, o.a.a. Kap. "Strofen som enhet", s. 128 - 136.
8. En orientering om IC-analysen ges i LYONS, J. *Introduction to theoretical linguistics*, Cambridge 1968. s. 209 - 215 och s. 223 - 224.
En mycket omfattande tillämpning av IC-analysen finner man i NIDA, E. *A synopsis of English syntax*, The Hague 1966.
9. Texten är hämtad ur BARATYNSKIJ, E.A. *Polnoe sobranie stichotvorenij*, L. 1957. s. 188 - 193.
10. LOTMAN, o.a.a. s. 74.